

Самур

№ 3 (274) 2014-йисан 19-март

1992-йисан январдилай акъатзава

Яран хабарар

www.samurpress.net

САНАЙДИН ЙИС

Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева «Азербайжан республикада 2014-йис «Санайдин йис» хъиз малумарунихъ авсиятда Тедбиррин План» тестикъардай серенжемдиз къул чгунува. Плана улькведин санайи вилик тухун патал талукъ идарайри гьихътин крар къилиз акъудна кланзаватла къалурнава. Алай вахтунда республикада 90-далай гзаф санайидин карханаяр эцигна куътягъзава. Абур мукъвал вахтара кардик кутада.

Алай йисуз гъам регионра, гъамни Чехи шегъерра, гъабурукай яз Сумгаит, Генже, Мингечевир шегъерра ва Бакудин Къаралагъ районда цийи заводар, санайидин паркар арадал гъида.

Стал Сулейманаз икрамзава

ИНТЕРФАКС-ди малумат гайивал, Россиядин Новороссийск шегъерда (Краснодар вилайат) Дагъустандин халкъдин шаир Стал Сулейманаз мемориалдин доска эцигда. Алай йисан 18-майдиз шаир диледиз хъайи 145 йис тамам жезва. Идахъ авсиятда шегъерда юбилейдин мярекатар кыле фида ва мемориалдин доска ачухарда.

И шегъерда гъеле 1938-йисан 25-июлдилай Стал Сулейманан тIвар ганвай куъче ава. Шегъерэгълийриз лезгийрин и зурба шаирдикай чирвилер ава. Стал Сулейман XX виш йисан зурба шаир тир. Ам Октябрь инкылабдин сад лагъай йиъсалай Совет гъукуматдин пата хъанай, ада и гъукуматдин душманар негъ авунай. Вичин поэзия къийлай-къийлди гъахъ, адалат, садвал, ватанпересвал хътин гиссеривди диганвай Стал Сулейманан алакьунар акур Максим Горькийди адаз «XX виш йисан Гомер» тIвар ганай. Адан шиирар дувънядин гзаф халкъарин чIалариз элкьурнава. Ам Ленинан ордендиз лайихлу хъанай.

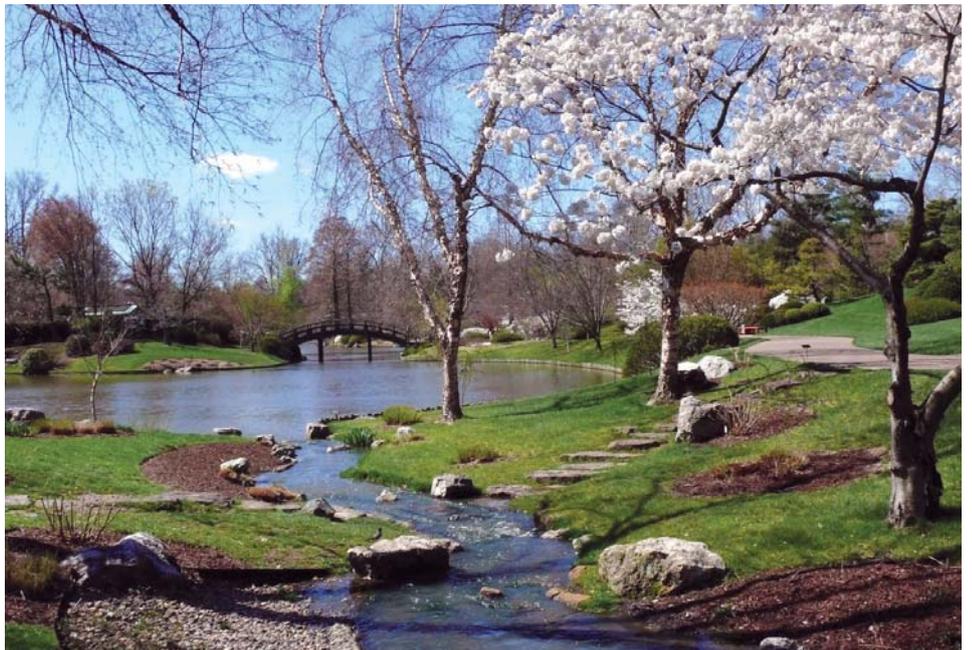
Сейли философ рикелай алуднач

Россиядин ИА-дин академик, РАН-дин Философиядин Институтдин директор, вич Дагъустандин Алкъвадар хуьрай тир Абдусалам Гъуьсейнова вичин 75 йисан юбилей къейд авуначIани, адан ватангъелири и сейли алим рикелай алуднач. Стал Сулейманан райондин къыл Нариман Абдулмуталибова районгъелирин тIварцIелай ракъурай телеграммада икI къенва:

«Играми Абдусалам Абдулкеримович! Вуна - лагъвидин хин, машгъур алимар ва диндин регъберар тир Мегъамед Ярагъвидин ва Гъасан-Эфенди Алкъвадарвидин несилин векилди хъиз маналу уьмуьр гъална, илимдин куьгушарам авуна. Чна валди рикливай дамахзава, вун халкъ паталди чIехи камалдинни ялавлу ватанпересвилени, зурба къеьгалвилдин чешне я.»

ЯРАН СУВАР ЖУВАН СУВАР

Яран сувар алуькъайла гьикъван шад жедат чун. Лувар акатда чахъ. Ракъинин нуарикайни чилин накъварикай, хуьтIуьн къаярикайни гатфарин цIаярикай, вацран экверикайни инсанрин крарикай, чи ацукъун-къарагъуникай, дегъ чIаварин адетрикай фагъумда чна.

Яр чи набататрал чан хкизвай гъуцран тIвар я. Яр гъеле чи эрадал къведалди II-I агъзур йисара арадал атай чи халкъдин йикъарин гъисабунин тар-

тибдин 22-мартдилай 5-апрелдалди давам жезвай 15 йикъан сифте варз я.

Яран сувариз гъам Яр гъуцран, гъамни халкъдин сувар лугъуда. Гъавилай чи къадим ва рикI алай Яран сувар лайихлудиз тухуз алахъда чун. Яран алхишарни манияр, яран мисаларни хуьруьнар, Яран мелерни мехъерар рикIел къведа чи. Гъуцари чаз бахшнавай Яран сувар лезгийрин виридалайни чIехи ва верцIи сувар тирди мад гъилера къатIуда чна.

ЧАКАЙ КХЪЕНАЙ...

Лезгийри набататрикай вири дувънядиз сейли тир са шумуд жувъредин рангар гъасилзавай. Абурун арада яру рангунни сад лагъай чка къазвай. Ам ругъулрин нуарикай гъазурзавай. Ругъунар агакъзавачир. Абуру чеб-чниз экъечIзавай набататар тир. Франсадин Авиньон вилайатдин агъалияр ругъунар цана битмишардай набататдиз элкьурун патал гзаф алахъна. Ингъе абурувай чин ният къилиз акъудиз хъанач. И кар Дербентдай тир лезги Гъуьсейн Келбалидилай алакьна. Ругъунрин цийи сортар арадал гъайи адаз Франциядин Авиньон шегъерда гъумбет эцигна.

«Советский Дагестан» журнал. №5, 1966.

Яраз кIвалахайди хуььреда, гатуз ксайди къекъведа.

Лезги халкъдин мисал

Bahar xəbərləri

www.samurpress.net

2014-ci ilin ən nüfuzlu xanımı

Fransadakı Ərəb İrsi Mədəniyyət Mərkəzi Misirin "Nefertiti Media Produktion" şirkəti ilə birgə keçirdiyi sorğunun nəticələrinə əsasən Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyevanın ilin şəxsiyyəti və 2014-ci ilin dünyanın ən nüfuzlu xanımı elan edib.

Azərbaycanın Fransadakı səfirliyinin mətbuat xidmətinin məlumatına görə, sorğu Fransada və Ərəb dünyasında tələbələr, jurnalistlər və internet istifadəçiləri arasında keçirilib. Sorğuya hökumət başçısı, böyük müəssisələrin və xeyriyyəçi təşkilatların rəhbərləri olan xanımların adları salınıb.

M. Əliyeva bu ada UNESCO-nun xoşməramlı səfiri kimi fəaliyyətinə, mədəniyyətin və beynəlxalq mübadilənin təbliğinə, elm, sağlamlıq, idman, təhsil, ətraf mühit sahəsindəki nailiyyətlərinə, Bakıda Beynəlxalq Muğam Mərkəzinin yaradılması, kimsəsiz uşaqlara qayğı və digər xeyirxah xidmətlərinə görə layiq görülüb.

Dəniz taksiləri fəaliyyət göstərəcək

Azərbaycan Dövlət Dəniz Administrasiyasının rəhbəri Qüdrət Qurbanovun verdiyi məlumata görə, yaxın vaxtlarda Bakı buxtasında kiçik dəniz taksiləri fəaliyyətə başlayacaq. Onlar Dövlət Bayrağı Meydanından Əhmədli qəsəbəsinədək və əks istiqamətdə xidmət göstərəcək. Belə taksilər gələcəkdə Bakı buxtasını hazırda abadlıq işləri aparılan Nargin adası ilə birləşdirəcək. Katerlərin sürəti Nargin adasına 5-8 dəqiqəyə çatmağa imkan verəcək. Dəniz taksilərinin dayanacağı bulvardakı paraşüt qülləsinin yaxınlığında yerləşəcək. Hələlik buxtaya 4 kater götürülüb. Hazırda Azərbaycan Dövlət Dəniz Administrasiyasının sifarişi ilə Türkiyədə yeni katerlər istehsal olunur. Dəniz taksiləri 5 istiqamətdə fəaliyyət göstərəcək.

**Bahar nə xoş gəlir,
ruha dad verir,
Sevgiyə, duyğuya
qol-qanad verir.**

Səməd Vurğun

«DEMOKRATİKLƏŞMƏ PAKETİ» QƏBUL EDİLDİ

Türkiyə Böyük Millət Məclisi «Demokratikləşmə paketi» adlı qanun layihəsini qəbul edib. Qanunda qeyd olunur ki, ölkədə keçiriləcək bütün seçki proseslərində təbliğat kampaniyaları türk dili ilə yanaşı, fərqli dillərdə də aparılmalıdır. Türk vətəndaşlarının fərqli dillərdə və ləhcələrdə təhsil almaları üçün məktəblərin açılacağı da qeyd edilib. İnsanların təhsil almaq hüququnu məhdudlaşdıran şəxsləri 2 ildən 5 ilə qədər həbs cəzası gözləyir. Hər hansı bir şəxsin dini inancına uyğun olaraq ibadət etməsinə mane olmaq istəyənlər barəsində 1 ildən 3 ilə qədər həbs cəzası nəzərdə tutulub.

Yeni qanunlar paketində qeyd olunub ki, dil, irq, millət, rəng, cinsiyyət, siyasi düşüncə, fəlsəfi inanc, din və ya məzhəbinə görə fərqlənən insanlara nifrət məqsədi ilə, daşınar və daşınmaz əmlakın satılmasına, onlara müxtəlif ictimai xidmətlərin göstərilməsinə, həmin şəxslərin işə götürülməsinə mane olan şəxsləri 1 ildən 3 ilə qədər həbs cəzası gözləyir.

NOBEL MÜKAFATINA NAMİZƏD GÖSTƏRİLDİ

Dünyanın bir sıra ictimai xadimləri azərbaycanlı yazıçı Əkrəm Əylislini 2014-ci ilin Nobel mükafatına namizəd göstəriblər.

Norveç Nobel Komitəsinə ünvanlanan müraciətdə Ə.Əylislinin "Azərbaycan və Ermənistan xalqları arasındakı düşmənçiliyin aradan qaldırılmasında mərdlik göstərdiyi" vurğulanır: "Sülh prosesi dalandan çıxıb bilmir, kövrək sülh hər zaman müharibəyə çevrilə bilər. Yalnız məşhur şəxsiyyətlərin çağırışları hər iki xalqı bir-birini bağışlamağa və razılığa gəlməyə təşviq edə bilər. Cənab Əylisli bu addımı hamıdan əvvəl atacaq və düşmənlə əl uzada qədər mərd adamdır. Biz əminik ki, Ermənistanda da eyni şəkildə cavab verməyə hazır olan insanlar var." Müraciəti aşağıdakı şəxslər imzalayıb:

Sergey Abaşin - antropologiya və sosial tədqiqatlar professoru, Sankt-Peterburq Avropa Universiteti;

Andrey Bitov - Rusiya REN klubunun prezidenti, İrəvan Dövlət Universitetinin fəxri professoru;

Kreyd Kalhun - sosial elmlər professoru, London İqtisadi və Siyasi

Elmlər Məktəbinin direktoru;

Georgi Derluqyan - sosial tədqiqatlar və kütlə siyasəti professoru, Əbu

Dabi Nyu-York Universiteti;

Aleksandr Dobroxotov - fəlsəfə doktoru, Moskva ali iqtisadiyyat Məktəbi;

Həsən Hüseynov - klassik filologiya və fəlsəfə doktoru, Moskva Dövlət Universiteti, Moskva Ali İqtisadiyyat Məktəbi. Bazel (İsveçrə) Universiteti;

Kevan Harris - ABŞ-in Princeton Universitetinin Yaxın Şərqi Araşdırmaları Mərkəzinin əməkdaşı;

Ruslan Xestanov - fəlsəfə və kulturologiya professoru, Moskva Sosial və Mədəniyyət Proqramları İnstitutunun direktoru, Moskva Ali İqtisadiyyat Məktəbi;

Mixail Mayatski - kulturologiya professoru, Moskva Ali İqtisadiyyat Məktəbi, İsveçrə Friburq Universiteti;

Vladimir Malaxov - sosial tədqiqatlar professoru, Rusiya Təsərrüfat və Dövlət Xidməti Akademiyasının prezidenti;

Nikolay Plotnikov - fəlsəfə professoru, Rus Fəlsəfi və İntellektual Tarixi elmi mərkəzi, Bohum Rur Universiteti;

Teodor Şanin - Mançester Universitetinin sosiologiya professoru;

Immanuel Vallersteyn - Velk Universitetinin sosiologiya professoru.

Xatırladaq ki, 2012-ci ilin dekabrında Əkrəm Əylisli "Daş yuxular" romanını nəşr edib. Yazıçı əsəri 2006-cı ildə yazdığı söyləyib. Roman nəşr olunduqdan sonra Ə.Əylisli "Azərbaycanın xalq yazıçısı" adından və fəxri təqaüddən məhrum edilib.

ЯРАН МАНИЯР

Чи фольклорда кьетГен чка кьазвай яран манияр пуд чка-дал пайиз жедә: а) Яран сувар алукуниһь галаз алакьалу тир манияр; б) цанарни кьелемар цадайла лугьудайбур; в) яран мелерикни мехьерик лугьудай манияр.

Яр алукуыз мукьвал йикьара нхьтин манияр лугьудай:

*Яр атурай - сувар гвай,
Силин тямни савар гвай.
Яр атурай мехьер гвай,
Ргаларни мелер гвай.*

*Яран рехь кьве икли я,
Алкьвар, Талкьвар куьруь я.
Элхен, Гелхен тлимил кьар,
Уруклун, Туруклун кьуруклар.*

Цанар цадайла лугьудай манияр:

*Куьне тадиз кьивер це,
Рагь бубадиз эвер це!*

*Цифер, марфар инихьди,
Ракьар, варцар инихьди!
Пепе-шепе тлимил хьуй,
Никлера бул техил хьуй!
Цяяр чна куькьурна,
Йиф члагайди туькьурна.*

Кьелемар цадайла икь лугьудай:

*Я Яран тар,
Я таз тар!
Вун кьазва чи гьилери,
Вун цазва чи гьилери.*

*Ви дувулди чил кьурай,
Ваз ракьини тьур-цьур гурай!
Цавухьди вун экьечла,
Серинар гуз эгечла!
Ви бегьердин дад кланда чаз,
Вуна гьайи гад кланда чаз.
Чун вахь гелкьведа,
Вал элкьведа.
Я Яран тар,
Я таз тар!
Цавухьди вун экьечла,
Серинар гуз эгечла!*

И йикъара Бакудин «Зардаби» чапханади твар-ван авай зари Седакъет Керимовадин «Кваххай йикъарган» ктаб чапдай акъудна. Адан 18- ктаб тир и къвалатла са роман, пуд повест, гьакни пьесаар ва гьикаяр гьатнава. Ктабдин редактор алакьунар авай жегьил къелемгьгли Севда Азирин я. Идалай вилик ада С. Керимовадин азербайжан члал чапдай акъудай «Лацу гьам» ктабдин редакторвални авунай.

«Кваххай йикъарган» заридин лезги члалалди чапдай акъуднавай сад лагьай роман я. Икъван гагьди лагьайтла, адан азербайжан ва урус члалар сад шумуд роман басма хьанва ва а эсерар республикадин вири къелзавайбуруз сейли я. Азербайжандин ва Дагьустандин критикри С. Керимова халисан романрин устад тирди къейд авуна.

Зариди вичи хькьзвайвал, «Кваххай йикъарган» романда ада гьечли Лезгистан тир Кцларин алаат асирдин 60- йисарин умуьрдай, адан инсанрикай, лезги кълихрикайни адетрикай ихтилатзава. Аял члаврин жуваз акур, жува эх авур вакъайрикай хьенвай и эсер инсандин къанажагьдиз ва риклиз таъсир ийидайди, чи литературадин хазинадик акагдайи хьанва. Вучиз лагьайтла зари уьткъемдиз халкъдин яшайишдиз гьахьнава, инсанрин къамат, гуьгьуьлар хьсандиз чирнава. Тербиядинни марифатдин месэляар эцигнавай авторди лезгийр, гьабуркай яз кцлар-виар хьуьруьн-рални юмордал рикл алай, хьсанвилерик ялдай, дар и к ъ а р а н и руьгьдин клубнал квадар

МАД СА ИНЖИ

тийидай къеьгал инсанар хьиз къалурнава. Адан образар — Магьитл, Хацл, Кламплуд, Муртл, Патли ва масабур четинвилерикай къулухъ чуьгун тийидай, дарвилериз дурум гудайбуру я. Авторди инсанар къалурзавай теьгерди эсердиз юмордин тав язава. Гьа са вахтунда ада чи марифатдинни ахлакъдин ивиар, руьгьдин къаканвал, бубайрин адетриз вафулувал хьузвай ериарин къалурзава. Философиядин рангарин фикрида къуртла, им чи литературада цийи жуьредин роман тирди къатлуз жеда.

Малум тирвал, чи критикри лезги романар чпин маана-метлебдин, жанрдин ва сюжетдин жигьетрай шартлуналди са шумуд чакал пайзава, абуруз лайихлу къимет гузва. Лап хьсан эсерик Межид Гьажиеван «Им къван, имни терез» романи акатзава. Чи твар-ван авай алим, филологиядин илимрин доктор Курьбан Акимова вичин «Лезгийрин милли гьикаят» ктабда и эсерди лезги ва Дагьустандин литературада къетлен чка къазвайда, ам сад лагьай новеллаирикай ибарат роман тирди къейд авуна. Гила чи литературада новеллаирикай ибарат мад са вижевай роман пайда хьанва. Седакъет Керимовадин «Кваххай йикъарган» роман.

Эсер чеб-чпихъ галаз алакьалу тир 20 новеллаикай ибарат я. Гьар са новеллада образар халкъдин дулана-жагьдин, адетрин, ацукьун-къарагьунин, психологиядин ва философиядин фонда гузва. Гьа са вахтунда образрин рахунрайни гьерекагьрай абурун теблат, абурун къилихарни дуньякъатлунар, мурадар чир жезва. Ина вакъияр автордин вичин иштираквилелди киле физва ва ик тирди Кламплудан (Азгаран) образдинни текстиварзава.

Санлай къачурла, вичихъ чара-чара сюжетар аватгани, романдин композиция муракабди туш. Авторди юкъван мектебда къелдай вахтунда къейлер тухузвай ва гуьгьуьнлай а къейлер авай йикъарган квахьнай. 45 йис ала-тайдалай къулухъ ада йикъарганда гьатнавай вакъияр рикел хьизва. Къад вакъиядикай туькьурнавай къад новелладин гьар садахъ махусу сюжетар

тав ава. Абуру санал эсердин умуми драматизм арадал гьизва. Са береда Кцлар маса районриз чешне тир. Чеб кесиб тиргани, рикл миьхи, гьил ахьа, хайи члалал рикл алай, сад-садахъ галаз дерт гьалдай, къвалерал фидай, мугьманрал рикл алай, дуьзвални гьахъ клани инсанар тир кцларвиар. Кцлар гзаф миьхи, иер шегьер тир. Ина вири лезги члалал рахадай, шегьерда яшамиз жезвай азербайжанвийриз, урусриз, чувудризни лезги члал чидай. Кцларин межлисар, мелер, мехьерар са маса жуьрединбуру тир. Инсанрин риклер хьиз, абурун къвалерин раklarарни ахьа тир. Садахьни къванчин паруяр, ракъун варар авачир. Ина къвалер элкъуьрна къванчин паруйрин юкъва гунвачир. Ингье вахтар алатунивай прораб Келби хьтинбуру паруяр хажна, багь авай гьаьт такурай лугьуз къвердавай къакьанарна шлар. Гьа ик, члур жез гатлунна Кцларин гьалар. Инсанрин, адетарни гзаф дегиш хьана, гзафбуру чпин лезгивал квадарна. И гьалари автордиз къелвай таъсирзава ва романдин драматизм гьихьгинди ятла адан гафарилай чир жезва: «Са мус ятлани чна квадарай Кцлар рикле аваз, никай хьелдагьла тийижиз ийир-тийир жезва зун. Сугьул яз жува-жувавай жузава: Яраб адал гьихьтин харар къванатла, яраб адаз гьихьтин авурх-

ЦИЙИ КТАБ

дай гьиссер кваз, юмордалди менфят къачунвай авторди вичини цудралди цийи ибарайрин гафар туькьурнава. Гьа идалди романда вичин халкъ, адан вилик акъазнавай месэлярини члал хьсандиз чизвай устад автордин хатл гьасятда къатлуз жеда.

Ктабда гьатнавай повестар, гьикаяар ва пьесарини гзаф марагьлугур я. Авторди вичин романда хьиз, «Куьнуь», «Бадедин ихтилат» ва «Азба» тварар ганвай повестарни тербиядинни марифатдин месэляри эцигнава.

Ктабда гьатнавай къуд пердедин «Къайи рагь» пьеса чи драматургиядик пай кутайди хьанва. И пьеса арадал атунихъ вичин къетленвилер ава. Сифте яз ватандай къеьне яшамиз жезвай лезгийрикай хьенвай и эсер генани таъсирлуду я. С. Керимовади и тема душубуьшдай къелемдиз къачунвайди туш. Цудралди къеьнепатан уьлквейриз сиягьта авур, анра авай ватангьлийрихъ галаз гуьруьшмиш хьайи адаз фадлай абурун яшайишдик хьиз кланзавай. Са шумудра Туьркиядин лезги хуьрера хьайи, гьана чи ватангьлийривай ван хьайи са вакъияди заридиз къелвай эсерна.

Ватандин Чехи дьае сеbeb яз яргьариз акъатай, репрессиядик акатна Туьркияда яшамиз жез мажбуру хьайи Ярметан ва вичин умуьрдин эхирдалди хайи хуьре адан рехъ хвейи Яргунатан рикл тлардай къадаркъи сметдикай ихтилатзавай и пьесадин лако-низми, адетар, психология, философия хьтин терефри къелдайди гьейранзава.

Туьркияда хизан туькьурна, къуьзуь вахтунда хайи хуьре амай вичин кланиди акун паталди ватандиз хтай Ярметани Яргунатан гуьруьшди къелдайди къарсузва. Яргуната лугьузва: «Зун и йисара анжах зун паталди яшамиз жезвайди тир. За ваз Рагь лугьудай, зи туьхуьн тийидай чими Рагь. На лугьумир, вун къайи Рагь я къван. Зи умуьрдин илф тавур, заз бахтлувал бахш тавур къайи Рагь.» Жаван члавуз сад-садал гзаф рикл алай, амма чпиз санал хьун несиб тахьай, яшар фена къуьзуь хьайи къве инсандин муьгьуббатди кьил къазва. Амма къисметгай хьиз, Яргуната хьавилиз кабулна чехи авур Садирин, Ярметан руш Лезгия сад-садал ашукь яз чехи муьгьуббат давам жезва...

Пьесада авторди лезги халкъдин мисалрикай, гьакни манийрикай гегьеншидиз менфят къачуна. Гьа и карди эсердин лиризм генани артухарзава. Авайвал лугьун хьиз, «Къайи рагь» пьесадихъ инсанриз эсердай, абуруз тербия гудай къузат ава. Гьавилай пьеса сеьнедал эцигун гьере я. Алай вахтунда Туьркиядин пешекарри «Къайи рагь» пьеса туьрк члалаз элкъуьрзава.

Ктабда гьатнавай гьикаяарни рикел аламукьдайбуру я. Абуру тематикадинни проблематикадин жигьетрай чпин цийивилелди тафаватлу жезва. И карди къелдайбурув роман ва повестар хьиз, гьикаяарни са нефесдал келиз тазва. Са гафни авачиз, литературадин критикади Седакъет Керимовадин винидихъ чна къейд авур эсердиз, санлай «Кваххай йикъарган» ктабдиз лайихлу къимет гуда. Вучиз лагьайтла и ктаб чи литературадин хазинадик акагдай инжи хьиз арадал атанва.

Мьюзеффер МЕЛИКМАМЕДОВ,
шаир — журналист.
Баку шегьер.

“Лезги газет”, 2014-йисан 20-февраль

Яран сувар - халкъдин лувар.

Лезги халкъдин мисал

Яран хабарар www.samurpress.net

ХАЙИ ХУЬРУЬН КЪАЙГЪУДА

И муькьвара Дагьустан Республикадин Ахцегь райондин Луткун хуьре жегьилар паталди эцигнавай «Самур» комплекс кардик кутунихъ авсиягьта халкъдин сувар кьиле фена. Комплекс ачухарунин мярекатда РФ-дин Госдумадин депутат тир Гьажимет Сафаралиева ва

Мегьемедкъади Гьасанова, РД-дин НС-дин седридин заместитель Сейфулагь Исакьова, районрин регьберри, Къазахстандай атай мугьманри, Россиядин твар-ван авай карчийри иштиракна.

Республикадин къилин шегьредин муькув эцигнавай комплексдикай пуд райондин - Докьузлар, Ахцегь ва Рутул районрин агалийри менфят къачуда. Комплексада 700 кчадин чехи зал, шагьматдин ва бильярдин актажунар киле тухун патал залар, жегьилрин клуб, мехьеррин мярекатар патал гьере тир шейэр маса гудай салонар, са гафуналди, жегьилрин тлалабунрив къагдай вири жуьредин къулайвилер арадал гьанва.

И зурба эцигун вич луткунви тир, Къазахстандин Актау шегьерда карчивал ийиввай, хайи хуьруьз чехи инвестицияр серфзавай Жигерхан Сулейманован гьунар яз арадал атанва. Хайи ватандал гзафни-гзаф рикл алай и къеьгал касди яргьара умуьр гьалзаватлани, вичин район абадарун патал чехи алахьунар ийивва.

Мугьманар карчинди заха виликай рикл алаз рахана, адаз чехи агалкъунар тлалабна. Ж. Сулейманова инлай къулухъни Дагьустан патал алахьунар давамарда лагьана гаф гана. Ахпа чехи концерт кьиле фена.

Мад са мярекат

Алай йисан июндин вапра Масаллы шегьерда III Виридуьньядин фольклордин фестивал кьиле фида. Вилкан йисарани ина ихьтин чехи мярекатар тухванай. А мярекатра Азербайжандихъ галаз санал Россиядин, Туьркиядин, Ирандин, Латвиядин, Къазахстандин, Гуржистандин, Украинадин ва Дагьустандин фольклордин коллективри иштиракна. Цийи мярекатдихъ авсиягьта тедбирар кьилиз акъудун патал махусу программа туькьурнава.

Яран хабарар
www.samurpress.net

Туризм виликди тухуда

«Азербайжан - 2020. Гележегдиз килидгун» тйвар ганвай концепциядив кьадайвал, мукьвал 3-5 йисан кьене улкьведиз кьезвай туристрин кьадар 30-40 процентдин артух жеда. 2020-йисалди лагьайтла, Азербайжандиз гьар йисуз 5 миллион туристар кьеда. Гьавилий туризм вилик тухун патал кар алай месэляр гьялун кьарардиз кьачунва. Эхиримжи 10 йисан кьене чи республикада туризмдин рекьяй кьачузвай гелирар 56 сеферда артух ханва. Гележегда Азербайжан кьилй-кьилди туризмдин улкьведиз элкьубурун патал ина гьар жуьредин кьулай шартлар ава.

Цийи эцигунар

Алатай йисан эхирра ва алай йисан кье вацра Исмаиллы районда шумудни са цийи карханаяр эцигна кардик кутунва. Шегьерда 2 хийр-шийирдин кьвал, чьехи автовокзал, Ивановка хуьре йнкьа 16 тон фу чрадай завод, Сумагьаллы хуьре электростанция, Лагьиж хуьре азархана, Тиржан ва Топчу хуьрера медпункт эцигнава. Шегьерда кардик кутунвай дзюдодин меркез жегьилрин рикл алай чкадиз элкьенва. Исаятда Кьалынжакь ва Шебиян хуьрера мектебар эцигнава. Шегьерда 5 мертебадин кьве кьвал эцигна кутьяззава, райондин азархана ва медениятдин меркез абад ийидай крар тухузва.

Икьрар кутуннава

Японияди «Векьерин пунар ва инсандин хатасузвал хуьн патал Грантдин Куьмек Гудай Программив» кьадайвал, Хачмаз райондин Гьуьлуьлуь хуьре медпункт эцигун кьарардиз кьачунва. Япониядин чи улкьведа авай посол Теууго Такагьашиди малумат гайнвал, цийи кархана эцигун патал 120 агьзур доллардилай гзаф пулунин такьатар серфда. Медпунктди гьаклн кьунши хуьрериз, санлай 19 агьзур агьалийриз кьулдугьда. Алатай йисуз Япониядин куьмекдалди Ниязабад хуьре ихьтин кархана кардик кутунва.

Яр атай югь гатфар я, дуст атай югь сувар.

Лезги халкьдин мисал

Видади Севзиханов - 60

СЕЙЛИ КЪЕЛЕМЭГЬЛИ

Гатфарин гьуьлуьшан йнкьара дуньядиз атанвай, чпин уьмуьрдзини алакьунриз Яран нурар гецинавай кьелемэгьлийр чакь са акьванни авач. Абурун кьула махсус чка кьунвайбурукай сад чи тйвар-ван авай журналист, 1999-йисалай «Кьлар Qusaq» газетдин редакторвиле кьвалахзавай Видади Севзиханов я.

1954-йисуз Кьлар райондин кьадим Яргун хуьре диледиз хьайи Видадиди гьеле юкьван мектебда кьелдай йисара гьиле кьелем кьуна кьхьириз майилвал кьалурнай. Ингье адан мурадди цуьк акьудна. Мектеб акьалтларна, 1972-йисуз Азербайжандин Гьукьуматдин Университетдин журналистикадин факультетди экечай Видадиди са кь-

руь вахтундилай вичин макьалайрални очеркралди кьелзавайбурун патай гьуьрмет кьазанмишна. Адан алакьунриз сифте яз лайхлу кьимет гайи чи машгьур кьхьираг Эмир Мустафаева гьахьлу яз кьхьенай: «Видади Севзиханов вичин журналист фагьумдалди вакьайриз вири патарихьай авайвал кьимет гуз алакьдай, гьар са макьала кьелдайбурув абурун риклйи тирвал, марагьлудаказ агакьардай кьелемэгьли я. И кар патал лагьайтла, журналистди йифиз-юкьуз лежберди хьиз зегьмет члугьзава».

Зегьметдал рикл алай журналистдихь маса кьетленвилерни ава. Абурукай са шумуд рикел тахкана жедач. Сад лагьайди, Видади кьелдайбурун вилик жавабдарвал гьиссдай кьелемэгьли я. Гьавилий ам ара даглана вичин чирвилер артухариз алахьзава. Чи кьелемэгьли, лезгийрин, Азербайжандин ва кьецепанан улкьвейрин литературану журналистика хьсандиз чидай ксарикай сад я. Кьвед лагьайди, ада гьар са месэладиз авайвал кьимет гуда, вичин гаф чинал лугьуда. Пуд лагьай кьетенвал адан тешикатчивилин алакьунар я. Икди тирди Видадиди редакторвиле кьвалахзавай йисара субутна. 1999-йисуз ам «Кьлар Qusaq» газетдин редакторвиле хькьагьайла редакциядин гьалар гзафни-гзаф агьуз тир. Техника куьгьне хьан-

вай, гереклу кадряр авачир. Газет кьхьизвайбуру лап тлимил хьанвай. Са гафуналди, Видадиди лугьуз тежедай кьван четин месэляр гьялна кьланзавай. Ингье гьялз алакьна адалай и месэлялар. Герек тир техника, компьютерар кьачуна редакциядиз, цийи темаяр, цийи нефес гьана газетдиз. «Кьлар Qusaqдин» метлебулвал, тираж, гьаклн кьелдайбурун патай гьуьрмет хьаж хьана. Четин вахтара гьа ихьтин крар кьылз акьудайвилей В. Севзиханов чи журналистикада «Кьлар Qusaq» газет кьвачел акьвалдарай редактор хьиз амукьда.

Гьукьуматди адан зегьметдиз чьехи тир кьимет гана. Азербайжан Республикадин Президент Илгьам Алиеван серенжемдалди Видади Севзиханова 2010-йисуз «Азербайжан Республикадин лайихлу журналист» гьуьрметдин тйвар кьачуна.

Вич 2000-йисуз Бакуда чапдай акьудай «Уьмуьрар, легьезар» ктабдин автор тир Видадиди алай вахтундани и рекьяй ара даглана кьвалахзава. «Самур» газетдин коллективди уьмуьрдин 60 йисан гатфар алукьнавай чи кьелемдин дустуниз риклн сидкьидай юбилей тебриказава ва цийи агалкьунар тйлабзава.

«САМУР»

КЪЕБЕЛЕДИН АГАЛКЬУНАР

Эхиримжи йисара Кьебеледа арадал гьанвай инфраструктуради ам дуньядин машгьур шегьерин жергедиз акьуднава. 2013-йисуз Кьебеле СНГ-дин медениятдин меркез тирди малумарнай. Алатай са йисан кьене ина шумудни са чьехи мярекатар тухуна. Гьам СНГ-дин, гьамни дуньядин маса улкьвейрай атай тебдирин шитиракчийри Кьебеле гзаф иер ва гьар жуьредин кьулайвилер авай шегьер тирди кьилди кьейд авуна.

И йнкьара Кьебеледа алатай са йисан кьене тухвай крариз кьимет гудай чьехи мярекат кьиле фена. Анал шегьерди вичин меркезвилини везифа лап хьсандиз кьылз акьудайди кьейд авуна ва чкадин агьалийриз развал кьалурна. Мярекатдал «СНГ-дин медениятдин меркездин» эстафета Кьазахстандин Алматы ва Кьиргьизистандин Ош шегьерив вугана.

Гьа са вахтунда Азербайжандин Медениятдин ва Туризмдин Министрстводи 2014-йисуз Кьебеле «Азербайжандин риваятдин меркез» яз малумарна. И кардихь авсиятда алай йисуз и шегьерда шумудни са марагьлу мярекатар тухуда.

НАБАТАТАР ХУЬН ПАТАЛ

Кьил акьудай ксариди лугьузвайвал, Азербайжан гзаф надир набататар авай улкьвейрикай сад я. Ина 300 жуьредин дармандин набататар ава. Абурукай 140 жуьрединбурун тйвар республикадин Яру Ктабда гьатнава. 60-70 жуьредин набататрикий дарманар гьасилун патал менфат кьачуна.

Гьа са вахтунда улкьведин тамара надир тарарин кьадарни тлимил жезва. Мисал яз ипекдин акасия, тулпар хьтин пешер авай чинар, мергьун тарарин са шумуд жуьре ва масабур кьалуриз жеда. Са гафуналди, исаятда Азербайжандин флорадиз талукь 4500 жуьредин набататдикай 400 жуьре хуьн патал кар алай тебдирар акьуна кьланзава. И месэладихь авсиятда Республикадин Экологиядинни Тебин Серветрин Министерстводихь кьвахьзавай набататар хуьн патал чьехи программа туькьурна кьылз акьудай ният ава.

ЯРАН МЕЛЕР

Яран варз лезгийрин арада гьаклн мелерин варз хьиз сейли я. И вацра цанар ва тарар цадайла, кьвалер эцигдайла, гамар храдайла, мехьерар ийидайла генани чьехи мелер тешилдай. Мелер гзаф инсанрин куьмек герек тир четин кьвалахар кьиле тухун патал арадал гьанвай адет я. Абуру маниярни кьуьлер галайбуру, гурлурбу жедай. Инсанри сад-садаз гьуьгьуьлудаказ куьмек гудай.

Маса мелер хьиз, гамар храдай мелни гзаф гурлуз тухудай. Гамар храдай рушарни сусар лугьуз-хьуьрез санал кьватл хьайила кьвал ацудай. Адет яз, кьвенкьве гьар гамунихь са рехи дишегьли ацукьдай. Сифте кьагни гьада вегьена жегьилриз хийирдуба гудай. Ахпа рушарни сусар гамунихь ацукьдай. Абуру сад лагьай кваквар вегьейла макьамчийри «Яран кьуьл», «Яран йиф», «Арамар», «Ярклияр», «Яру гьед», «Экуьн ярар» хьтин макьамрал илигдай. Дерг члаварилай амай адет яз и члавуз анжар Яран чешнеяр храдай. Ихьтин чешнеяр халкьдихь гзаф авай: «Ярар», «Яру нав», «Ярунаур», «Яру фур», «Бубуяр», «Рагар», «Иридар», «Кеклер», «Алпандин фурар», «Мукзар», «Яран сумат» ва мсб.

Яран халичяарни сумагар хразвай рушарини сусари яраз талукь манияр лугьудай:

Яран ракьсар пара хьуй,
Бицил рушар кьура хьуй.
Кьуват гуй чи гьилериз,
Хразвайбуру хара хьуй!

«Яру фурун» яр аваз,
Твар эцига тарамаз.
Руш чидач мус гудатла,
И яран гам Ярамаз.

Тара амай «Ярудин гам»
Мад ви кваквар кьекьевеалда.
Шаз яргьариз акьатай яр,
Цинин яраз хьведалда.

Гамар ришаз тара хьуй,
Хуьруьн рушар пара хьуй.
Зи вили кьур таватар
Кьвер яради кьура хьуй.

Яр элкьвенвай яру гьал,
«Мардин фур» варар хьуй.
Тайи кутур рушарик,
Яран гамар пара хьуй.

ХАЛКЪДИН КХЪИРАГ

Лезгийн сейли шаир, твар-ван авай прозаик, драматург, публицист Абдуселим Исмаилов вичих чехи алакунар авай кьелемзгьли я. Икьван гагьди адан кьелемдикай цудралди ширин, поэмаирин, повестринни гьикайирин ктабар хкатнава. Ам урус шаирин ширар лезги чалаз элкьурнавай шаир хьизни сейли я.

Дагьустан Республикадин президентдин 2013 - йисан 29- августдин серенжемдалди «Дагьустан республикадин халкьдин кхъираг» гуьрметдин тварциз лайихлу хьанвай Исмаилов Абдуселим Абумислиман хчи чи литературадих зурба пай кутуна. Ам 1947-йисуз Стал Сулейманан райондин Клеуе хьуре дидеиз хьана. Уружба хуьрун юкьван мекебе куьтягьай ада Дагьустандин Гьукьуматдин Университетдин филологиядин факультет акьалтларна са кьалдар вахтунда Уружба хуьрун юкьван мекебда кьвалахна. Гьугьуйлай Магьачкъаладиз куьч хьайи ам лезги радиода ва «Коммунист» газетдин редакцияда кьвалахал акьвазна.

тар ва драмадин эсерар кхьиналди сейли хьана. Вичин прозадин сифте эсер тир «Зи лацу балкан» ктаб ада 1983-йисуз кхьена ва гьа чвалай кьедалди адан кьелемдикай цудралди гьикайирин повестар хкатна.

1996-йисуз заридин «Вацран мицлер» твар ганвай сад лагьай прозадин ктаб басма хьайила кьелдайбуру ам гзаф хушдак кьабулна. Гьугьуйлай заридин шумудин са прозадин эсерар чап хьана. Абурук «Каграбаяр», «Луварраллаз экьуй йикан», «Чилин бахт», «Яргьруш», «Чигедин стлар», «Виклеть гада Кьагьриман», «Саламан пакама» ва маса ктабар акагзава.

Драматургди хьизни алакунар ийизвай А.Исмаилован «Чигали» (1990), «Квал хьиткьина» (1994), «Дустагда мехьер» (1994) ва «Кьарачияр» (2001) ва маса пьесаяр Лезги театрдиг сегнедал эцигнава. Алай вахтунда Абдуселим Исмаилов ДР-дин Писателрин Союздин литературадин журналрин кьилин редактордин заместител я.

Абдуселим Исмаилов тележурналист хьизни вичин алакунар кьалурна. Алавай виш йисан 90-йисара Дагьустандин телевиденидин «Самурдин сес» милли канал патал ада режиссер Фатагь

Кьурбановахь галаз санал гьазурай ругуд тарихдинни этнографиядин фильм чир медениядин тарихда кьетлен вакиадиз элкьена. Эхиримжи фильмдин винел кьвалахдайла ам кьведра Шалбуз дагьдин куклушдал акьахнай.

1998-йисуз и кьве касди «Шаирди теснифай чил» твар ганвай документальный фильм арадал ганавай. Ам лезги поэзиядин классик Етим Эминаз талукьарнавай. Фильм Стал Сулейманан районда члугунай. Гьа члавуз Абдуселим Исмаиловни Фатагь Кьурбанов шаир дидеиз хьайи ва дуйньядилай феий хуьре хьанай. 1966-йисуз арадиз куьч хьайи а хуьрун кьадим сурарай абуруз Етим Эминан сур жагьанай ва и чехи вакиадикай вири Дагьустандиз хабар хьанай. Лезгийн вилик-кьилик квай ксарин куьмекдалди сурун килел кьван эцигнай. Сур гьугьуйна хун патал кьванер абуру Шалбуз дагьдин генерай гьанай.

И кьве касдин чехи алахьунрин нетижа хьиз Дагьустандин сейли скульптор Гьейбат Гьейбагова шаирдин гьумбет туьлуьрнай. 1999-йисуз Эминхуьре чехи шаирдиз гьумбет хажнавай ва и вакиа халкьдин чехи сувардиз элкьенавай. Гьа и вакиайрин таьсирдик кваз А.Исмаилов «Заз Эмина эверзава» твар гана са циклидин эсерар кхьенай. РикI ахьайдай кар ам я хьйи, 1996-йисуз Етим Эминан сур гьугьуйна хутуних вичин пай кутур Абдуселим Исмаилован реж и муькара маса кьве кьелемзгьлиди - Майрудин Бабахановани Халилбег Халилбегова давамарна. Гьа и карди мад гьилера суб-туьва хьйи, дуйньяда кьени инсанар ава ва абуру кьени гелер кьвахьиз тадач.

Чна датана лезги члалан таьсир члугьавзвай, литературадин режье женг члугьавзвай, ам марагьлу эсерралди делетлу ийизвай чи кьелемзгьли Абдуселим Исмаиловаз генани чехи агалкунар тлалазва.

«САМУР»

Яра цуьк акьудда, хьуьтлуь рикI.

Лезги халкьдин мисал

ХЪСАНДИЗ ГЪАЗУР ЖЕЗВА

2015-йисуз Бакуда сифте яз Европадин сад лагьай Кьугьунар киле фида. И мярекатдиз чи республика вири патарихьай хьсандиз гьазур жезва. И йикьара Азербайжан Республикадин Президент Илгам Алиев Бакудин Олимпиядин стадиондиз эцигунрихь галаз муькувай таниш хьана. 70 агьзур чкадин и стадион дуйньядин стандартри кьадайвал эцигзава. Стадиондин патав ихьтин куьмекчи стадион ва дараматарни эцигун кьетнава. Ина гьаклни машинар хуьн патал 3100 чкадин парк арадал гьиди. Цийин комплекс дуйньядин виридалайни хьсан эцигунрикай сад жезда.

DANA BİR KİTAP

Bu günlərdə AMEA-nın Fəlsəfə, Sosiologiya və Hüquq İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru Məmmədəğa Sərdarovun "Doğmalarım, əzizlərim" adlı növbəti kitabı çapdan çıxmışdır. İki monoqrafiyanın, 50 elmi məqalənin, 150-dən çox publisist məqalənin, bir neçə kitabın müəllifi olan M.Sərdarovun yeni kitabına onun keçdiyi ömür yolu haqqında məlumatlar, qələm sahibinin müxtəlif illərdə doğmalarına və əzizlərinə Azərbaycan, ləzgi və rus dillərində həsr etdiyi şeirlər, eşitdiyi müdrik kəlimələr daxil edilib. Ümidvarıq ki, müəllifin yeni kitabı oxucuların zövqünü oxşayacaq. Kitabın məsləhətçisi şair, publisist, tədqiqatçı Teyyub Qurban, redaktoru şair-jurnalist Müzəffər Məlikməmmədovdur.

BEYNƏLXALQ GECƏDƏ LƏZGİ POEZİYASI

Bu yaxınlarda Türkiyənin İstanbul şəhərində keçirilən şeir gecəsi öz qeyri-adiyi və yüksək səviyyəsi ilə seçildi. Dünyanın 72 ölkəsindən iştirakçıların qatıldığı gecənin təşkilatçısı olan Bab I Aləm Uluslararası Ögrənci dərəcəsinin məqsədi gəncləri dünya xalqlarının ana dilləri ilə yaxından tanış etmək və həmin dillərdə poeziya nümunələrini səsləndirmək idi. Şeir gecəsinə qatılan gənclər türk, yapon, qanqal, Azərbaycan, fars, fransız və başqa dillərdə şeirlər oxudular.

Ləzgi dilini həmin gecədə Sərxan Yolcuəy təmsil etdi. Yolcuəy Sərxan Əlibala oğlu 1995-ci ildə Oguz rayonunun Qarabulaq kəndində anadan olub. Həmin kənddə təhsilini 10-cu sinfə kimi davam etdirib, 11-ci sinfi Şəki Araz hazırlıq kursunda bitirib. Hal-hazırda İstanbul Ticarət Universitetində sənaye mühəndisliyi fakültəsində oxuyur.

əsas səbəbi ana dilim olan ləzgi dilinə olan sonsuz məhəbbətim idi. 72 ölkədən bu möhtəşəm gecəyə gələn insanlara dilimizin gözəlliyini göstərmək istəyirdim. Allaha min şükür ki, tədbiri yüksək səviyyədə keçirə bildik. Gecədə oxuduğum şeri məna Bab I Aləm Uluslararası Ögrənci dərəcəsinin Kafkasiya masa

başkanı Zaur Beyoğlu məsləhət gördü: bu, Sədaqət Korimovanın "Ç an dide" seiri idi. Onu da qeyd edim ki, Zaur Beyoğlu əslən Qusar rayonunun Hil kəndindəndir. Qəzet vasitəsilə xususi təşəkkürümü bu iki insana bildirmək istəyirəm."

AZIZRIN Sevda

NƏRİMAN HƏKİM

Qusar rayonu Samur qəsəbə xəstəxanasının baş həkimi, Azərbaycanın Əməkdar həkimi Nəriman Osmanova ithaf olunur.

Bir xəstə görəndə qaynayıb qanı, Qoymayıb kimsəni pərişan, həkim. Neçə ümidisizi, neçə insanı Qaytarıb həyata Nəriman həkim.

Şəfa verdiklərin dirçələn zaman Nə qədər sevindin, necə şən oldun. Məni də çoxu tək ey gözəl loğman, Ölüm pəncəsindən alan sən oldun.

İstəməm həmişə şəfa verəsən, Şəfəli əllərin var olsun, həkim. Halal əməyinlə səfa görəsən, Qoy sənə səadət yar olsun, həkim!

Şahnabat AĞAKƏRİMOVA, Qusar rayonu, Qaratoba kənd məktəbinin IX sinif şagirdi

Новости

www.samurpress.net

Дагестанская цитадель

По распоряжению председателя правительства РФ Дмитрия Медведева, цитадель и исторический город Дербент внесены в список объектов культурного наследия федерального значения.

Документ свидетельствует о том, что городская застройка и дербентская историко-архитектурная зона с музеем-заповедником, состоит из памятников истории и культуры нескольких эпох и уникально по своим историческим, ландшафтным, градостроительным характеристикам, и является достопримечательностью. Уточняется, что данное распоряжение позволит предоставить этому месту государственную охрану.

Примечательно, что ЮНЕСКО занесла дагестанскую цитадель в список всемирного наследия еще в 2003 году.

«Инкубаторы» для подкидышей

Нарушение принципа «одна семья – один ребенок» грозит китайцам серьезными неприятностями. Около 10 000 новорожденных китайцев становятся ежегодно «отказниками» – матери отказываются от них в роддомах, но чаще всего оставляют малышей в людных местах, в надежде, что сердобольные граждане передадут их в дома младенца или детские дома. Как правило, такие дети либо страдают серьезными врожденными заболеваниями, либо стали плодом «несчастной любви» юных девушек, а нередко китайские семьи подбрасывают вполне здоровых детей только по той причине, что они родились девочками.

Недавно власти Китая отдали распоряжение, чтобы в каждой провинции до конца года

появились специальные пункты, в которых матери, не желающие растить детей, могли бы оставить своих младенцев. В каждой из 22-х провинций страны должно появиться не менее чем по 2 таких пункта, которые официально именуются «островками безопасности для детей» или «детскими инкубаторами».

Подобные пункты – это небольшие, отдельно стоящее здание, в котором имеется кувез с обогревом для малыша. «Инкубаторы» являются аналогом «бэби-боксов» или «окон жизни», которые имеются при детских больницах в некоторых европейских странах. Бэби-боксы – ящики с обогревом, вмонтированные в окна родильных домов или педиатрических клиник.

МОРАЛЬНЫЙ КОДЕКС ЛЕЗГИН

Интервью

Приведу выдержки из книги директора Нобелевского информационного центра в Азербайджане Б. Алексеровой: «Её интересные очерки на тему морали всегда вызвали живой отклик в обществе. Вопросы, касающиеся проблем брошенных детей и стариков, впервые были подняты Седгет Керимовой. После её многочисленных публикаций о детских домах и домах для престарелых, соответствующими органами были приняты меры с целью улучшения жизненных условий в этих заведениях». Эти строки посвящены нашей гостье – главному редактору газеты «Самур», поэту, драматургу, композитору, публицисту Седгет Керимовой. Эта женщина весь свой жизненный и творческий потенциал посвятила одной главной цели – популяризации и сохранению лезгинского языка и культуры.

– Седгет ханум, я рада Вас приветствовать от лица коллектива нашего ресурса. Мы гордимся Вами, внимательно и с большим интересом следим за вашей деятельностью. Вы для нас пример того, как следует и любить, и развивать свою культуру.

В результате различных субъективных и объективных причин изменились особенности национального мышления, образа жизни и уклада практически всех народов. Не являются исключением и лезгины. Скажем так, лезгин нынешний качественно отличается от лезгина 500 летней давности. Как бы Вы оценили эти изменения и охарактеризовали субкультуру лезгин в данное время?

– Благодарю вас за теплые слова. Лезгины, как и другие кавказцы, не похожи на среднестатистических европейцев или азиатов, в том числе россиян. Несмотря на то, что одеты они как все остальные, как правило, выглядят как-то по-другому, их можно узнать в толпе, уже хотя бы по манере разговаривать – импульсивно, активно жестикулируя. У них другие ценности и нормы поведения, которые невозможно скрывать. Хотя, уклад Азербайджанской и Дагестанской республик далек от традиционных представлений о горском образе жизни, все же лезгины сохраняют определенное влияние хотя бы поверженности консерватизма, который никак не увязывается с космополитичной атмосферой мегаполиса. Молодые лезгины невольно тянутся к автономной субкультуре: они стараются выделиться из общей массы – кто одеждой, кто звучанием на мобильнике «Лезгинкой», увешиванием флагами страниц в социальных сетях, кто-то своим особым горским акцентом. Но есть одна особенность, которая бросается в глаза. В любом общественном месте лезгины предпочитают говорить на родном языке. Встретившись с родственниками, односельчанами, друзьями, лезгины машинально переходят на свой язык. Это видимые стороны субкультуры лезгин. Есть невидимая сторона, которая прядется за всем этим. Век глобализации, который стирает с лица земли народы и языки вселяет в души людей необъяснимый страх – страх оказаться в списке исчезающих языков и народов. А это вызывает невидимый протест у многих и формирует другого лезгина, готового что-то делать ради своего народа, старшего поколения, вину прежних поколений. Невозможно быть счастливыми вдали от своего народа. Ревность и тревога, озлобленность и безысходность правят многими людьми. Все это приводит к тому, что образованные люди начинают ответственнее относиться к своей истории, начинают дорожить теми ценностями, которые оставили им предки. Меняется отношение к языку, к адатам. Но существует и другая часть населения, те, кому безразлична судьба народа, проблемы касающиеся его. Чувство национальной принадлежности ни мешает, они готовы раствориться в толпе, и чем быстрее, тем лучше. Наш народ сейчас похож на орла с двумя крыльями. Одно крыло готово взлететь, оно мечтает парить в небе, а другое, отяжелевшее, уже давно отвыкло от полета.

ные вечера, презентации, концерты. Работая с ними, я восхищаюсь их трудолюбием, целеустремленностью, меня всегда поражает их патриотизм. Когда им оказываешь доверие, они готовы свернуть горы. Я говорю о прогрессивной молодежи, которая вечно движется вперед, расширяет круг своих знаний. Именно такая молодежь бывает активной, проявляет интерес к пропаганде родной литературы и искусства. Чем выше уровень знаний молодого человека, тем более он патриотичен. Ведь патриотизм не вырастает на пустом месте, для этого нужны глубокие знания.

– В мире все популярнее становится идея равного и беспристрастного отношения к ребенку, ребенок становится мериллом состоятельности общества. По Вашему мнению, как в эту систему общепринятых ценностей возможно встроить лезгинскую этническую культуру. Главное требование – отношение к «чужому» ребенку, открытость любого народа и социума. Насколько наша культура отвечает этому требованию?

– Лезгинские семьи традиционно считались многодетными. Осиротевших детей родных или близких, даже соседней принимая в семью считалось нормой и даже честью для лезгин. Их воспитывали как родных детей. Я знаю множество примеров, когда в семьях благополучно росли неродные дети, видела, как трепетно относятся взрослые к их воспитанию. Например, во время Великой Отечественной войны сотни семей по зову сердца усыновляли детей других национальностей. Помню, как мои родители рассказывали, что после бомбежек Киева в Кусары привезли двадцать детей маленького возраста из детского дома. Их построили перед зданием райкома. Увидев исхудавших, голодных, грязных детей, собравшиеся женщины не могли скрыть своих слез. В течение часа всех детей разобрали по домам. Все они выросли в лезгинских семьях. Это лишь один пример. Усыновить или удочерить, способ только настоящий Человек! Для таких людей ни национальность, ни цвет кожи, ни даже физические недостатки ребенка не могут стать преградой.

– Если представить лезгинский народ как одну семью, то в чем будет заключаться основная система этических, нравственных и моральных ценностей этой семьи?

– Моральный кодекс нашего народа является сводом неписанных правил поведения каждого человека, принадлежащего к лезгинской этнокультурной общности. Он берет свое начало в глубокой древности и передается из поколения в поколение. Проанализировать содержание морального кодекса весьма затруднительно. В основном это возможно с помощью наблюдения за поведением представителей народа и анализа его истории, фольклора, традиций, бытыва. Можно сказать, что основу «лезгинства» (т.е. лезгинской этики и морали) должны составлять такие ценности, как человечность, честность, трудолюбие, мужество, честь. Я бы сюда обязательно добавила графу «о отношении лезгина к родному языку». Ведь народ – это совокупность людей, объединенных общностью происхождения, языка, культуры, которые несут ответственность за сохранение своей истории. Представьте себе, что 50 лет назад лезгины в семье крайне редко говорили на инородном языке. Ведь за такое наказывали общественным укором. До время моральный кодекс не допускал подобного. Разве может моральный кодекс целого народа измениться за какие-то 50 лет? По моим соображениям, отношение к языку является базисом лезгинских ценностей, все другие ценности – надстройка, они носят инструментальный характер.

– Благодарю Вас за то, что нашли время и возможность ответить на наши вопросы. Наверное, что это начало сотрудничества станет прологом больших дел на благо нашего народа.

Беседу вел Наила Кияс-Зал – "PORTAL21" (Печатается сокращенно)

ЯРАН МИСАЛАР

Чахъ гар са лезгидивай дамах ийиз жедай гзаф девлетлу фольклор ава. И фольклорда мисалри, габуррукай яз Яран мисалри къетлен ка къава. И мисалар халкъдин акулдувликкайни камалувликкай, адан алакунрикай хабар гувзай, адет яз, кувруьбур ва насигатлубур я. Гзаф мисалар сегки-гунар, везин ва рифма аваз жедо. Абури ширдин къайдада тувькурнава.

Яран ялавар – жегилрин гунарар.
Яран каша атлудач, атлайтани къатлудач.

Яр гатфарив, Алкъвар – марфарив.
Яран къайи юг къуд я, алахай юг гатфар.
Яран цаяр ярубур, яран цуквер – царубур.
Яран кар – лежбердин твар.
Яран эквервал – сусан иервал.
Яр ава – гатфар ава.
Яран са юг вири Алкъвардих гала.
Яраз цавай яру стлани ават тавурай.
Яр Яран сувариз хкъда.
Яран сувар ялаври иерда.

Яра атлайди хкъжеда, фитнеди атлайди вав.
Яран гар хару жедо, яран свас – къару.
Яраз – ярам, гатуз хурам.
Яран гъава – чандиз жафа.
Яран къадир авайдаз таран къадирни жедо.
Хъувьтубур девлетлуяр, яра кесибар шадарда.
Яран сусал яр жедо, яран тарал зар.
Хъувьтубур твар залан я, яран твар клубан.
Яраз гъилих яру гъал акалда.
Яран Рагъ къиледай кими тахурай.
Хъувьтубур къагъ пандаз, яран цаяр жувандаз.

Яраз хъувьтубур хиялар мийир.

Лезги халкъдин мисал

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

ДЕГЪ ЧІАВАРИН ЭМЕННИ

Кичар райондин Шагъ дагъдин ценера экія хъанвай къадим ва иер хуьрерикай тир Кичанда хкажнавай и мискИндихъ чехи тарихар ава. Вичин архитектуради Кичар райондин муькуь хуьрера авай къадим мискИндихъ галаз къазвай и муькуьд пиплен дарамат са береда гзаф рикI алаз ва фирьгъдиз эцигнай. Аниз капI ийиз кунши хуьрерайни инсанар къведай. Хуьруьн къузубуру ам советрин девирдайни вилик эцигнавайд я, адакай гъа са вахтунда медреса хъизни менфят къачузвайди тир лугъуда.

Совет гьукумат туькIуьрайла мискИн гьамбарханадиз элкьуьр-

най. Ингье хуьруьн вилик-килик квай ксарин тIалабуналди 1957-йисуз мискИндин дараматда Кичан хуьруьн ктабхана арадал гъанай. А ЧIавуз хуьруьн агъалийрин къадар 551 кас, ктабханадикай менфят къачузвай Келзавайбурун къадар 145 кас тир. 2012-йисан 1-ноябрдиз ктабхана Ясаб хуьруьн ктабханадихъ галаз галкIурнай, ктабрин фондин гъаниз куьчарнай (Себегъ хъиз агъалийрин къадар 1980 кас, Келзавайбурун къадар 145 кас хъанвайди къалурнай).

Ингье кье кичанвийар мискИндин дарамат гуьнгунна кухтунин къайгъуда ава. Вучиз лагъайтIа мискИн авай хуьре берекатни жедда, гъевчин-чехидиз гьуьрметни. Хуьруьн къакъан пелел хкажнавай и дарамат цийин килелай Аллагъдин кIвализ элкьуьрун патал абуру алахуьнар ийизва. Хуьруьн агъсакъал Аслан Ягъева лагъайтIа, ам гьукуматди хуьзвай тарихдинни меденитдин дараматрин снягъдик кутун патал шумуд йисар я талукъ тешкилатриз чарар ракуьриз. Республикадин Медени-

Кичан хуьруьн юкьван мектебдин муаллимар

ятдин ва Туризмдин Министерстводи и кар хиве кунва ва мискИн гуьнгунна хтун муьквал йисарин пландик кутада лагъана гаф ганва. Ингье и кар тежел ве-гъена виже къведач, вучиз лагъайтIа йисари вичин кар аквазва. Гъавилий райондин талукъ тешкилатри и кардик къуьн кутуна кIанда. Гъар хуьруьхъ вичин рикI алай са чка жедда. Кичанвийрин дамах тир мискИндиз цийин уьмуьр хьугун виридан буржи я.

Яран ялавар - жегьилрин гьунарар.

Лезги халкъдин мисал

ИМУЧА-МУЧА

- Агъудилай туькьуьлди, шекердилай ширинди. (хээх пнххрвчх)
- Бици гетIеда верци хуьрек. (гъвиьчIпп)
- Епини яд хъваз, дана такваз. (нрдIг)
- Муг чиле, шараг цава. (гчIгъч)
- Кьил недайди, хам алаждайди, жендек гадардайди. (орнрч)
- Хам къацуди, як яруди, кIарабар чулавбур. (гIудрвчч)
- Чилин кIаник рипи-рипер. (дрдрерI)

ША, ЛЕЗГИ ЧІАЛАЛ РАХАН!

Бадединни хтулдин ихтилат Беседа бабушки с внуком

Баде, вахъ шумуд вахни стха авай?

Бабушка, сколько у тебя братьев и сестер?

Чун цуд аял тир: ругуд стхани кьуд вах.

Нас было десять: шестеро братьев и четыре сестры.

Диде куь вягътедай гьикI къезвай?

Как ваша мама справлялась со всеми вами?

А чIавуз хизанда пара аялар хьун адетдин кар тир.

В те времена многодетные семьи были обычным делом.

Бес икьван аялриз туьнни пекер гьикI агакьарзавай чехибуру?

А как родителям удавалось обеспечивать столько детей едой и одеждой?

Вирида сад-садаз куьмек гудай. КIвале гъарадаз вичин кIвалах авай. Чехи аялрилай алатай пекер гъевчибуру алукидай.

Все помогали друг другу. У каждого в семье были свои обязанности. Одежду за старшими донашивали младшие.

Хуьрек са мехъериз къван чрана канзавай жеди.

А готовить, наверное, приходилось, как на целую свадьбу.

Бес гьикIа?! Чран са патахъ, тIуьн виридаз сад хъиз паюнни авай.

А как же?! Готовить – это половина дела. Нужно ведь было еду разделить на всех поровну.

Куь кIвал халисан чIижерин куьнъ тир хьи!

Да ваш дом был настоящим печеным ульем!

Мад лугъумир. Чи дидедиз секинвал вуч ятIа чидачир.

И не говори. Покоя наша мать не знала.

Бес вучиз гилан хизанра вини кьил пуд аял ава? КIвале гзаф аялар хьун гьайиф туьши?

А почему сейчас в семьях, в лучшем случае, трое детей? Ведь это так классно когда в доме много детей.

Инсандиз вахарни стхаар хьун чехи бахт я. Им уьмуьрдин эхирдади вахъ рикI кудай, вахъ къуьн кутадай инсанар ава лагъуй чIал я.

Когда у человека есть братья и сестры это счастье. Это значит, всю жизнь рядом будет человек, кто будет за тебя переживать, кому можно излить душу, кто всегда подставит свое плечо.

ЯРАН ШАРАГАР

РАНГАР - ЦВЕТА

- Лацу - белый
- Чулав - черный
- ГичIи - черноватый
- Яру - красный
- Яр - красноватый
- Ал - алый
- МичIи яру - бордовый
- Къацу - зеленый
- Къасу - зеленоватый
- Хьипи - желтый
- Халкъа - хромовый (хьипи тавдин са жуьре)
- Шуьтруь - коричневый
- Экуь шуьтруь - каштановый
- Вили - синий
- МичIи вили - темносиний
- Расу - рыжий

- Ругъу - голубой
- Яргъу - болотный
- Рехи - сероватый
- Чал - чалый (хьипивал акахъай рехи)
- Хачал - темночалый
- Ригай - карий
- Цару - серый
- Цекуь - бежевый
- СакIал - оранжевый
- Талха - кремовый (экуь хьипи)
- Хьалхъас - черепаховый (хьалхъас хьипрен тав)
- ТIваракъ - черномазый
- НекIед тав - молочный

- Кагъараб тав - янтарный
- Тенек тав - чубарый
- Кишпир тав - бронзовый
- Къизилд тав - золотистый
- Гимишд тав - серебристый
- ФичIи - фиолетовый
- Алахъай рехи - хаки (къацувални шуьтруьвал акахъай)
- Жегъре тав - розовый
- Гугурт тав - серый
- Экуь мулд цуькьвед тав - сиреневый
- Кагъуд тав - салатный
- Царакъ - темносерый
- ЯкIун тав - телесный
- Рехъвед тав - пепельный
- Цавун тав - небесный.

РОССИЙСКОМУ ИНФОРМАЦИОННО-КУЛЬТУРНОМУ ЦЕНТРУ В ГОРОДЕ БАКУ ИСПОЛНИЛОСЬ 5 ЛЕТ

Деятельность Центра направлена на развитие культурных, образовательных, научно-технических и информационных связей Российской Федерации с Азербайджанской Республикой. Среди его основных задач - ознакомление общественности с историей и культурой русского и других народов Российской Федерации, её культурным, научным и экономическим потенциалом, содействие установлению и развитию контактов и сотрудничества с творческими и культурно-просветительскими организациями Азербайджана, изучению русского языка, созданию условий для расширения взаимовыгодного российско-азербайджанского делового сотрудничества.

За 5 лет было осуществлено немало различных культурных и образовательных программ. На

мероприятиях РИКЦ побывали тысячи гостей.

Руководителем представительства Россотрудничества в Азербайджане является кандидат экономических наук Денисов Валентин Петрович. Он был депутатом Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации 4 и 5 созывов, председателем Комитета Госдумы по аграрным вопросам 5 созыва. В 1987 – 1990 годах работал секретарем ЦК ВЛКСМ.

Коллектив редакции газеты «Самур» от души поздравляет всех сотрудников представительства Россотрудничества в Азербайджане с их юбилеем, желает им больших успехов во благо укрепления дружбы между народами Российской Федерации и Азербайджанской Республики.

ДЕНЬ ОТКРЫТЫХ ДВЕРЕЙ

Свой юбилей сотрудники представительства Россотрудничества и РИКЦ решили провести в форме «Дня открытых дверей» для желающих поступить на обучение в российские вузы. В РИКЦ пришли школьники,

а также студенты и преподаватели бакинских вузов – Бакинского государственного университета, Бакинского Славянского университета и филиала Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова в городе Баку. Гости интересовались условиями и возможности поступления в этом году в вузы России, в том числе в магистратуру, аспирантуру и ординатуру.

Валентин Денисов подробно ознакомил собравшихся с условиями приема на обучение в российские вузы в 2014 году. Затем был представлен праздничный концерт молодых исполнителей, который они посвятили 5-летию РИКЦ.

СЕМИНАР ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

В Российском информационно-культурном центре (РИКЦ) в Баку состоялся методический семинар. В нем приняли участие учителя русского языка школ, занятых в пилотном проекте по углубленному изучению русского языка. Состоялось заинтересованное обсуждение на тему: «Современные формы и методы преподавания русского языка».

Учитель русского языка школы № 238 города Баку Дильбар Мамедова поделилась своим опытом преподавания с использованием инновационных форм. Она продемонстрировала методику проведения открытого урока в 3-6 классах с использованием игровых приемов.

Участники семинара обсудили новые тенденции в методике обучения русскому языку в школе. В завершение они рассмотрели методические рекомендации по данной тематике, подготовленные специалистами Учебно-методического центра русского языка РИКЦ.

ЯРАН ГАФАПАГ

«Яр» гафуникай лезги ч'лала шумудни са цийи гафар, цийи т'варар арадал атанва.

Вахтар кьалурдай гафар

Яран варз
Яран югъ
Яран йиф
Яран кьар
Яран гьафте
Яран ч'лав
Яран бере

Макьамар

«Экуьн ярар»

«Яран кьуьл»

«Ярамар»

«Ярк'ияр»

«Яран йиф»

«Яру гьед»

«Яру ич»

«Яран сусан макьам»

«Яран чамран макьам»

Гамарин чешнеяр

«Ярар»

«Яру нав»

«Яру фур»

«Яру гьед»

«Яргунар»

«Ярсар»

«Яран цуьк»

«Яран т'ул»

«Яргьар»

Хуьрерин ва шегьерин т'варар

Гиар

Гилияр

Яргун

Яргунуба

Ярагъ

Агъа Ярагъ

Вини Ярагъ

Ярагъ Къазмаяр

Ярукьвалар

Ярк'лар

Яртах

Ярхар

Ярхик

Ярубахуьр

Ярамахуьр

Ярсар

Ярчагъ

Инсанрин т'варар

Ярмет

Ярам

Ярали

Ярвили

Ярами

Ярагъмед

Ярбег

Яруб

Ярбиче

Ярселем

Ярцуьк

Яргунат

Ярия

Ярана

Ярбиги

Арт Лайф

В БАКУ

му, повышающее устойчивость организма к стрессам.

Кальцимакс - комплекс микроэлементов, который решает проблемы опорно-двигательной системы.

Тиреобаланс - комплекс для поддержки функции щитовидной железы.

Ункарин - комплекс для эффективной поддержки иммунной системы.

Мемори райс - избавит вас от забывчивости, улучшит умственную работоспособность мозга.

Лецитин-гель - для улучшения физического и умственного развития вашего ребенка.

Приглашаем к сотрудничеству врачей. Продукция сертифицирована.

Искусство жизни! Это идея, которую компания Артлайф провозглашает сегодня для всех, кто желает изменить свою жизнь к лучшему.

Она создает инновационную, высокоэффективную продукцию. С Артлайф люди получают здоровье, красоту, продление молодости, физическую активность!

Препараты российского производства помогут вам избавиться от многих проблем связанных со здоровьем.

Неростабил - эффективное средство, успокаивающее нервную систе-

Обращаться по тел.: (012) 567-39-53, (050) 349-87-95 www.artlife.com.az

ВЫСКАЗЫВАНИЯ О ЛЕЗГИНАХ

«Лезгины, вы - мужественный народ. Сколько времени вы проливаете кровь русским захватчикам, сражаетесь против них ради родной земли. До сих пор вы в одиночестве, без какой-либо помощи со стороны вели сражения в такой большой войне. Теперь же знайте, что я и весь Дагестан - ваши помощники».

Имам Шамиль, 13 сентября, 1848 года

«...Спросите у лезгина, почему он так сильно любит свою Родину? Он ответит: здесь я могу жить так, как хочу, здесь я никому не склоняю голову. Эти снега, эти горы охраняют мою гордость!!!»

А.Бестужев-Марлинский

В редакцию газеты «Самур» требуется девушка со знанием лезгинского, азербайджанского и русского языков, владеющая компьютерными навыками.

Тел.: (012) 432-92-17

ВНИМАНИЮ ЧИТАТЕЛЕЙ!

Дорогие друзья! Есть желание читать газету на родном языке? Тогда выписывайте «Самур»!

Подписка осуществляется коллективно и индивидуально в любое время!

Годовая подписка составляет 15 манатов.

Читайте! Просвещайтесь!

Сделайте шаг навстречу родному языку!

Справки по телефону: 432-92-17

SAMUR

Баş редактор
Sədaqət KƏRİMOVA

Redaksiyanın ünvanı: AZ 1073 Bakı, Mətbuat, prospekti, "Azərbaycan" nəşriyyatı, 3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.

www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail: sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi
26233080000
"Kapital bank"ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat və
Informasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.
Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 1002
Tiraj: 2000
Tel: (012) 432-92-17

«Azərbaycan» nəşriyyatında çap olunmuşdur